

An aerial, black and white photograph of a village. The central part of the image shows a cluster of buildings, including a prominent church with a tall spire, surrounded by trees. The village is situated in a valley, with numerous rectangular agricultural fields radiating outwards from the center. The fields are divided by narrow paths and roads, creating a complex grid-like pattern. The overall scene depicts a typical rural settlement from the medieval or early modern period.

Vesnický dům ve středověku a raném novověku

Mgr. Jiří Pokorný

jiripokorny@mail.muni.cz

Masarykova univerzita, FF, Ústav evropské etnologie

půdorysné typy vesnic / sídla
a podoba plužiny

Literatura

- LÁZNIČKA, Zdeněk: Typy venkovského osídlení v Československu. In Kol. aut. *Práce brněnské základny ČSAV*, sešit 3, spis 338, ročník XXVIII, 1956, s. 95-134.
- LÁZNIČKA, Zdeněk: *Typy venkovského osídlení na Moravě*, (Spisy odboru Čes. společnosti zeměpisné v Brně, řada 8, spis 10), Brno 1946.
- ŠTĚPÁNEK, Miroslav: Plužina jako pramen dějin osídlení. Příspěvky k dějinám osídlení 1. *Československý časopis historický*. 1967, ročník XV, č. 5, s. 725-746.
- ŠTĚPÁNEK, Miroslav: Plužina jako pramen dějin osídlení. Příspěvky k dějinám osídlení 2. *Československý časopis historický*. 1968, ročník XVI, č. 2, s. 247-274.
- PEŠTA, Jan: Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech. *Průzkumy památek*. 2000, č. II, s. 153-168.
- Atlas krajiny České republiky. MŽP 2010.
- KUČA, Karel: Oblasti dochovaných strukturálně významných plužin v České republice. *Zprávy památkové péče*. 74, 2014, č. 1, s. 34-49.

Mapy

- **Císařské otisky stabilního katastru**

http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_main_02_index.html, (ČÚZK, Archivní mapy, prohlížení archiválií Ústředního archivu zeměměřičství a katastru) ©2009 ČÚZK

- **mapa II. vojenského mapování 1842 – 1852, 1:28 000 (Geoportál Cenia)© 1st (2nd) Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně**
<http://www.geolab.cz>
- **<http://kontaminace.cenia.cz/>**
- **<http://naki.vectormap.cz/>**

DENDROCHRONOLOGIE

HISTORIE   ODBĚR VZORKŮ   LABORATOŘE   ODKAZY   HLEDÁNÍ
AKTUALITY   METODIKA   FOTO GALERIE   DATABÁZE   AUTOŘI

princip
interpretace výsledků
limity pro datování
určování druhu dřeva
co je možné datovat
standards

Metodika

[Tisk této stránky](#)

Princip dendrochronologie

Dendrochronologie je metoda datování dřeva založená na měření šířek letokruhů. Umožňuje datovat dřeva z archeologických výzkumů včetně uhlíků, dřevěné prvky historických staveb, především krovů, stejně jako nábytek, dřevěné sochy nebo staré obrazy. Vzorek dřeva je změřen na speciálním měřicím stole (v případě vzácných památek měřicí lupou), odkud je informace přenášena přímo do počítače. Zde se pak zobrazí ve formě křivky, která je pomocí datovacího programu porovnávána s námi zvolenou standardní křivkou pro danou dřevinu. Program nám ukáže zadaný počet statisticky nejpravděpodobnějších dat měřeného vzorku (tj. pozic, v nichž se křivka našeho vzorku se standardem nejvíce shoduje). Tyto výpočty jsou jen jakousi pomůckou pro usnadnění optického srovnání obou křivek, jež je pro konečnou dataci rozhodující. Pokud má některá ze stanovených pozic na standardu dostatečnou statistickou hodnotu, aby datum připadalo v úvahu, musí se také při optickém srovnání obě křivky setkávat ve většině výrazných minim a maxim; souhlasný by měl být i celkový trend křivek.

Pro dataci určitého objektu nebo lokality je vždy lepší změřit větší množství vzorků. Ojedinelá dřeva se většinou datují jen těžko, protože mohou být výrazně ovlivněna lokálními podmínkami růstu stromu. Při zpracování většího souboru dřev je prvním krokem po jejich změření vzájemné srovnání jednotlivých naměřených křivek. Snahou je najít takovou pozici křivek, kdy tyto spolu výborně korelují, tzn. že jsou současně. Zprůměrováním křivek vznikne tzv. křivka střední, která zvýrazní společné výkyvy související s klimatickými změnami a potlačí všechny ostatní oscilace způsobené jinými vlivy.

Z výše uvedených charakteristik vyplývá, že dendrochronologie je metodou exaktní, neexistuje u ní žádná tolerance. To znamená že se vzorek buď podaří datovat do konkrétního roku, ve kterém bylo měřené dřeva ještě součástí živého stromu, nebo se jej nepodaří datovat vůbec.

Interpretace výsledků

Dendrochronologicky lze zjistit přesný rok, ve kterém se jednotlivé letokruhy na vzorku vytvořily (přirostly). Pro vlastní datování dřeva je však nejdůležitější poslední letokruh vytvořený před skácením použitého stromu, tzv. **letokruh podkorní**. Je-li tento na vzorku přítomen, je možné říci, ve kterém roce, případně i ve kterém ročním období byl strom skácen. Často však tento letokruh na vzorku schází, protože byl odstraněn při opracování, nebo se ho nepodařilo odebrat. V tomto případě je výsledkem datování pouze určení roku, po kterém ke kácení došlo, tedy terminus post quem. Zvláštním případem je dub, jehož dřeva se dělí na vnitřní, tmavou jádrovou část a vnější světlou bělovou část. Tloušťka, resp. počet letokruhů tvořících bělovou část lze odhadnout (v ČR 10-21 letokruhů), takže v případě, že je na vzorku zachován alespoň jeden bělový letokruh, lze stanovit i horní limit kácení stromu.

Rok, kdy došlo ke kácení stromu, však nemusí odpovídat roku, ve kterém byl daný strom použit ke stavbě

Operativní průzkum a dokumentace

- OPD se uplatňuje u časově limitovaném zpřístupnění nedostupných partií historických budov
- zaměřeno na povrchové zásahy do staveb (při opravách omítek, zásazích do konstrukcí, bourací práce, zásypy podlah a kleneb atd.
- OPD nutno provádět i u dlouhodobě neudržovaných staveb, kde hrozí fyzický zánik nálezových informací
- metodika dostupná na www.npu.cz Kol. autorů: *Operativní průzkum a dokumentace historických staveb*. Praha 2005.

Stavebně-historický průzkum

Kašička, František: *Stavebně historický průzkum*. ČVUT 2002.

SHP nedestruktivní

SHP širších územních celků

SHP urbanistické

SHP jednotlivých objektů a jejich souborů

- textová část
- grafická část
- obrazová příloha

SHP prohloubené, dodatkové – zaměřené nedestruktivně na konkrétní část stavby

SHP destruktivní

SHP hloubkové (sondážní)

SHP speciální (restaurátorský průzkum, datování)

Metodiky na stránkách NPÚ

- <http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/svazky-edice-odborne-a-metodicke-publikace/gallery/>

Webové stránky

- <http://www.svornik.cz/>

Macek, Petr - Razím, Vladislav (eds):
Zkoumání historických staveb. Praha 2011.

